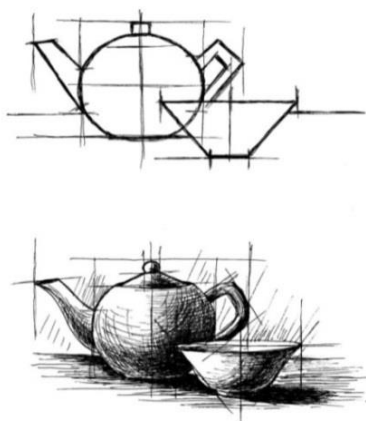




Сабаби ўқитувчи ўқувчилар қаршисида чизиладиган расмнинг ўзига ʼос жиҳатларини очиб беради, яъни ўқувчилар амалий ишни бажариш жараёнида нималарга эътибор қаратиш кераклигини ўзлаштириб олади. Жумладан расмни босқичли бажариш, ёруғлик ва соя

Адабиётлар

1. Абдирасилов С. Тасвирий санъатни ўқитиш методикаси. –Т.: «Ғафур-Ғулом» нашрети, 2011.
2. Ростовцев Н.Н. Методика преподавания изобразительного искусства в школе. –М.: 1980.
3. Хасанов Р. Мактабларда тасвирий санъатни ўқитиш методикаси. –Т.: «Фан», 2004.

Маколада педагогик расмнинг ўқувчиларга расм чизиб ўргатишдаги афзалликлари тўғрисида фикр юритилади. Шу билан бирга нарсанинг кўринишини тўғри чизиш ва тасвирлашнинг қонун ва қоидалари ҳақида маълумотлар берилган.

В статье даётся обзор преимуществ обучения рисованию студентов в педагогической живописи. Он также, предоставляет информацию о том, как правильно чертить изображения и даются правила, и положения для правильного описания.

The article gives an overview of the advantages of teaching drawing to students in pedagogical painting. It also provides information on how to draw the view of the object in an appropriate way and the rules and regulations of the depicting process.

БЎЛАЖАК ФИЗИКА ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КОМПЕТЕНЦИЯЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ

Г.Е.Карлыбаева – педагогика фанлари доктори (DSc)

Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти

Таянч сўзлар: узлуксиз таълим, бўлажак физика ўқитувчиси, интерфаол таълим, дарс самарадорлиги, методик тайёргарлик, компетенция.

Ключевые слова: непрерывное образование, будущие учителя физики, интерактивное обучение, эффективность урока, методическая подготовка, компетенция.

Key words: continuous education, pre-service physics teacher, inter active teaching effectiveness of the lesson, methodical preparation, competency.

Мамлакатимизда илм-фан, маданият ва санъатни изчил ривожлантириш, таълим соҳасини ислоҳ этиш борасидаги эзгу интилишлар замирида дунёга янгича, теран нигоҳ билан назар ташлайдиган, ўзининг мустақил фикрига эга авлодни камол топтириш мақсади мужассам. Ватанимизнинг бой тарихини асл ҳолича, ҳолисона ўрганиш, буюк аждодларимизнинг ҳаёти, илмий фаолияти, маънавий хазинасини чуқур тадқиқ этиш, маданий меросимиз, ўзига хос анъана ва қадриятларимиз, санъатнинг турли йўналишларини пухта ўрганишга доир саъй-ҳаракатлар халқ маънавиятини юксалтиришдек эзгу мақсадларга хизмат қилмоқда.

Маълумки, физик билимлар блокларининг асосий элементлари, бу илмий далиллар, тугунчалар, катталиклар, қонунлар ва ниҳоят назариялар, ҳамда уларнинг амалий тадбири ҳисобланади ва бу элементлар бири-бири билан бевосита боғланган. Аммо, айрим ҳолларда уларни билимларнинг алоҳида таркибий қисми сифатида ўрганиш мумкин. ушбу масалага тегишли фикрни машҳур методист-олим А.В.Усова қуйидагича баён қилган: «Тушунчаларни ўзлаштирмасдан, қонунларни ҳам, назарияларни ҳам ўзлаштириш мумкин эмас. Шунинг учун, ўқитиш жараёнида асосий тушунчаларни юқори даражада ўзлаштирилишини таъминлаш керак. Бунинг учун эса, ўқитувчи уларни шакллантириш жараёнини тўғри ташкил қилиши ва бошқариши зарур.

қонунлари, композицион жойлаштириш, перспектива, ранглар спектр ва ҳоказоларни билиб олади.

Умуман педагогик расм хоҳлаган нарсанинг кўринишини тўғри чизиш ва тасвирлашнинг қонун ва қоидаларини ўргатади. Шу билан биргаликда ўқувчиларнинг дунёқарашларини ўстиришда бадиий-эстетик таълим ва тарбиявий билимларини ривожлантиришда асосий омил ҳисобланади.

Педагогик расм – барча тасвирий санъат дарсларининг асоси ҳисобланади. Педагог-рассом қайси ёки қанақа дарс турини олиб борса ҳам ўзининг педагогик ва методик тайёргарлик ва ишчанлигига суянади. Шунинг учун ҳам педагогик расм атрофимиздаги табиатни объектив тасвирлаш сирларини ўргатади [3:76].

Демак, педагогик расм – расм чизишга ўргатиш методикасининг бир қисми ҳисобланиб, ҳозирги замонавий даврда у ўқувчиларнинг бадиий-эстетик таълим олишининг ва маънавий тарбияланишининг ривожланишини, ўсишини, яхшиланишини таъминлайди.

РЕЗЮМЕ

РЕЗЮМЕ

SUMMARY

Аммо, олий ўқув юртларининг ўқув режаларида юқорида айтилган фикрларни ўргатадиган ўқув предмети йўқ. Натижада қуйидаги парадокс келади: ўқитувчи тушунчаларни шакллантириши керак, аммо, у уларни шакллантириш қонуниятлари ва хусусиятларини билмайди» [4].

Таълим-тарбия жараёнининг сифати, энг аввало, қуйидаги бир қатор муҳим омилларга боғлиқ:

- ўқитувчилар томонидан замонавий талаблар асосида яратилган шароитлардан самарали фойдаланган ҳолда илғор педагогик ҳамда ахборот-коммуникация технологиялари асосида дарсларни ташкил этиш;
- таълим олувчиларда зарур билимлар ва ҳаётий кўникмаларни шакллантиришга қаратилган, шахсни ривожлантиришга йўналтирилган таълим ёндашувини самарали жорий этиш;
- таълим-тарбия жараёнини ҳамкорлик асосида ташкил этиш;
- таълим олувчининг педагогик эҳтиёжига асосланган методик хизматнинг самарали йўлга қўйилганлиги;
- таълим олувчилар томонидан давлат таълим стандартларида белгиланган билим, кўникма ва малакаларни ўзлаштириш динамикасини тизимли кузатиш, таълим олувчилар билимидаги бўшлиқлар ва уларнинг келиб чиқиш сабабларини аниқлаш ҳамда бартараф этишга оид чора-тадбирларни самарали амалга ошириш.

Ҳозирги кунда замонавий интерфаол усулларнинг

ижобий жиҳатлари таълим жараёнида кенг қўлланилиб келинмоқда. Билимларни ўргатиш ҳамда ўрганиш жараёнида таълим берувчи ва ўқувчиларнинг ўзаро фаолликлари ва бунинг аҳамияти, интерфаол усулларни ташкил қилиш, такомиллаштириш, назарий ва амалий жиҳатларини ўрганиш масаласидир. Утган асрларда мутафаккирлар, устозлар ўз шогирдлари билан ўтказган машғулотларида, ҳозирги даврларда эса, педагог олимлар ўз тадқиқотларида ва амалий фаолиятларида бундай жараёнларга жиддий эътибор бериб келмоқдалар.

Интерфаол таълим жараёнида ўқитувчи ҳамда таълим олувчилар ўзаро фаол бўладиган дарслар, машғулотлар жараёнида турли мақсадли, ривожлантирувчи методлардан фойдаланиб ташкил этилганда, анъанавий дарсга кўра бўлажак физика ўқитувчиси компетенциясини ривожлантириш сезиларли даражада ўсиши тажрибалар жараёнида исботланган [1.78].

Умуман олганда, компетенция сўзи XX асрнинг 70-йилларида пайдо бўлиб, 80-йилларнинг охирида педагогик жараёнга кириб келган. Компетенция лотин тилидан олинган бўлиб (competere) – мос, лойиқ деган маънони англатади. XXI асрда таълим жараёнига мос, лойиқлигини билдирувчи шахсий ва таянч компетенциялардан иборат иккита асосий компетенциялар йўналишини кўрсатиб ўтиш мумкин:

Шахсий компетенциялар (улар бўлажак физика ўқитувчисининг шахс сифатида компетентлигини ифодалайди), булар қуйидагилар:

- тарбияли;
- мулоқатга кирувчан;
- фикрини мустақил баён этувчи;
- лидер, ўзига ишонувчи;
- ўзини ва ўзгаларни ҳурмат қилувчи;
- жамиятнинг ижтимоий ҳаётида фаол иштирок этувчи;

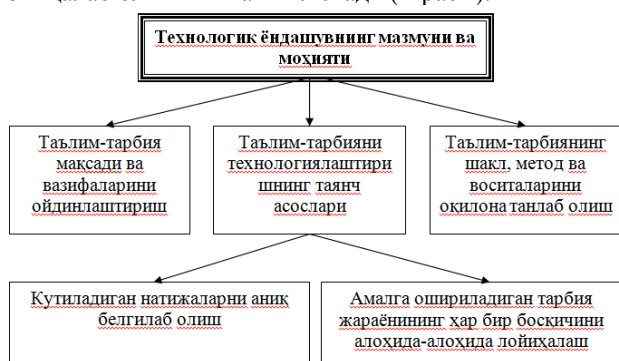
- умуммаданий кадриятларга эга ва уларни ҳурмат қилувчи;

- соғлом турмуш тарзига амал қилувчи.

Таянч компетенциялар:

- билимли;
- ижодкор;
- изланувчан;
- замонавий технологиялардан фойдалана оладиган;
- хорижий тилларни биладиган;
- таҳлилий ёндаша оладиган;
- обектив баҳолай оладиган.

Маълумки, бугунги кунда таълим-тарбия жараёнида технологик ёндашув масаласига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Технологик ёндашув асосини қўлладиган натижаларнинг олдиндан белгиланиши, ана шу натижаларга асосланган ҳолда ўқув мақсадининг белгилаб олинishi, ўз навбатида таълим мақсадининг ўқув вазифаларига айлантирилиши, таълимнинг шакл, метод ва воситаларининг тўғри танлаб олинishi, ўқитувчи ва талаба фаолияти босқичларининг алоҳида-алоҳида лойиҳалаб олинishi ташкил этади (1-расм).



1-расм. Олий таълим жараёнига технологик ёндашувни татбиқ этишининг умумий тавсифи.

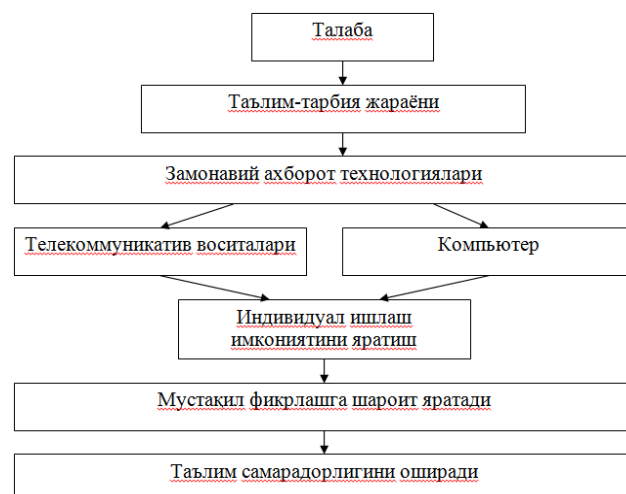
Бўлажак физика ўқитувчиларининг таълим-тарбия жараёнига мос бўлишини, яъни унинг юқоридаги айtilган шахсий ва таянч компетенцияларини юзага келтириш учун қўлланилаётган таълим модели бўлажак физика ўқитувчисининг қайси компетенциясини шакллантириши ёки ривожланишини ҳисобга олган ҳолда олдиндан мақсад қўйиб таълим-тарбия жараёнини ташкил этиш лозим. Яъни:

- дарс жараёнини яхши ташкил этишга қўлай муҳит яратиш;
- ўзаро фикр (ахборот) алмашишига имкон бериш;
- ечимини қўлладиган муаммоларни ҳамжиҳатликда муҳокама этиш;
- вазиятдан чиқишда ҳамкорликдан фойдаланиш;
- олган ахборотлари асосида билимларини ўзаро бир-бирларига намойиш этиш;
- бир-бирларидан илҳомланиб, руҳий қониқиш ҳосил қилиш;
- бир-бирларидан илҳомланиб, руҳий қониқиш ҳосил қилиш;
- ҳар бир иштирокчининг ўзини таълим мазмунининг муаллифидек ҳис қилувчи муҳит яратиш каби имкониятлар таълим мазмунини тўла ўзлаштиришга асос бўлади [2:47].

Ўқув жараёнини ташкил этишда, машғулотни олиб боровчи ўқитувчи фидокорлик, ижодкорлик намунасини кўрсатиши, талабани руҳий қўллаб қувватлаш, уларни эҳтиёж, қизиқишлари асосида пировард мақсадга эришишга ҳаракат қилиш. Қўйида биз машғулот жараёнини лойиҳа асосида ташкил этиш босқичларини келтирамиз:

- мавзуга оид материалларни тўплаш;
- таълим мақсади ва вазифалар мазмунини белгилаш;
- таълим шакли, методи ва воситаларини танлаш;
- лойиҳада қўзда тутилган тушунча, билим, қўникма, малакаларини ўзлаштириш жараёнида сарфланадиган вақт бирлигини ҳисобга олиш;
- ҳар бир босқич натижаларини олиш учун машқ ва мисоллар тизимини ишлаб чиқиш;
- машғулотни назарий жиҳатдан олиб бориш учун тестлар, саволларни ишлаб чиқиш;
- лойиҳани машғулот жараёнига татбиқ этиш;
- машғулот жараёнини олиб бориш ва яқунлаш, ҳулосалар чиқариш механизминини яратиш.

Шунингдек, бўлажак физика ўқитувчиларида замонавий педагогик технологиялар ёрдамида физик тушунчаларни шакллантириш муҳим аҳамият касб этади. Чунки замонавий педагогик технологиялар, айнан, ахборот-коммуникацион технологиялари бир қанча афзалликларга эга эканлиги билан ажралиб туради (2-расм).



Айнан замонавий ахборот технологияларидан унумли фойдаланиш оркали талабаларда физикага бўлган кизиқиш ривож топади.

Педагогик технологиялар асосида ўтказилган машғулотлар натижаларини баҳолаш учун назорат қилиш мақсадида уни мониторинги олиб борилади [3:63].

Мониторинг жадвали қуйидагича бўлиши мумкин:

I босқич	Ўрганиш	Эсда сақлаш
II босқич	Тушиниб олиш	Ўзлаштирганини айта билиш (исбот)
III босқич	Татбиқ эта олиш	Қоида, қонунни билиб олиб, ундан фойдаланиш
IV босқич	Таҳлил эта олиш	Қиёслаш, таққослаш, бири-бирига боғлаш
V босқич	Синтез	Ахборотни ижодий қайта ишлаш олиш
VI босқич	Баҳолаш	Кейинги билимга кадам

Сир эмаски, таълим тизимида олиб борилаётган ислохотлар ёшларни ҳар томонлама етук шахс қилиб тарбиялашга қаратилган. Аммо таълим жараёнида шундай бир ачинарли ҳолатлар ҳам кўзга ташланмоқда, булар – анъанавий дарс тизимидан воз кечмаслик ҳолатлари. Педагогик технологиялардан фойдалан -

Адабиётлар

1. Азизхўжаева Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. – Тошкент: ТДПУ, 2003, 78-б.
2. Ишмухамедов Р., Абдуқодиров А., Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар (таълим муассасалари педагогик-ўқитувчилари учун амалий тавсиялар). -Тошкент: "Истеъдод", 2008, 47-б.
3. Тожиёв М. ва бошқалар. Педагогик технология: Замонавий илмий – назарий асоси. -Тошкент: 2008, 63-б.
4. Усова А.В. Формирование у школьников научной понятий в процессе обучения. –М.: Педагогика, 1986. –С.130.
5. Карлыбаева Г.Е. Бўлажак физика ўқитувчиларининг методик тайёргарлигини такомиллаштириш. Монография. –Т.: «Turon-Iqbol», 2018, 240-б.

РЕЗЮМЕ

Мақолада бўлажак физика ўқитувчисининг ўқув жараёни фаоллаштириш, ўқитиш сифатини оширишни ўрганиш ва келажақ иш фаолиятида фойдаланишнинг интерфаол усуллари ҳақида маълумотлар берилган. Шу билан бирга, бўлажак физика ўқитувчисининг методик тайёргарлигини компетенциявий ёндашув асосида ривожлантиришда интерфаол таълимнинг моҳияти асосланган.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются вопросы активизации процесса обучения будущих учителей физики, вопросы развития качества занятий и употребления интерактивных методов в будущей рабочей деятельности.

SUMMARY

The article deals with some issues on activating the process of teaching pre-service physics teachers, developing quality of lessons and using interactive methods in the future working process.

ПРОФЕССИОНАЛ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ УЧУН МУЛЬТИМЕДИАЛИ ЭЛЕКТРОН АХБОРОТ ТАЪЛИМ РЕСУРСЛАРИ ЯРАТИШГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР

И.С.Кунназаров - эркин тадқиқотчи

Ажсиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институтини

Таянч сўзлар: профессионал таълим, мультимедиа, электрон ахборот таълим ресурслари, асосий талаблар, мезонлар.

Ключевые слова: профессиональное образование, мультимедиа, электронные информационные образовательные ресурсы, основные требования, критерии.

Key words: professional education, multimedia, electronic information educational resources, basic principles, criteria.

Мамлакатимизда сифатли профессионал таълим тизимини ташкил этишга қаратилган туб ислохотлар натижасида кичик малакали ходимлар тайёрлашнинг ташкилий-педагогик шарт-шароитлари ва ахборот-методик имкониятлари кенгайтирилмоқда. Шу нуқтаи назардан кичик малакали ходимларга бўлган эҳтиёжнинг юқорилиги профессионал таълим муассасаларида таълим жараёни такомиллаштиришда электрон ахборот таълим ресурсларидан фойдаланишнинг илмий асосланган мақбул тизимини яратишни тақозо этади. Шу нуқтаи назардан профессионал таълим муассасалари ўқув жараёнида электрон ахборот таълим ресурсларидан фойдаланган ҳолда, бўлажак кичик малакали ходимларни ўқитиш методикасинг такомиллаштириш муҳим ҳисобланади[1-4].

Электрон ахборот таълим ресурслари замонавий ахборот технологиялари асосида маълумотларни жамлаш, тасвирлаш, янгилаш, сақлаш, билимларни интерфаол усулда тақдим этиш ва назорат қилиш имкониятига эга бўлган манбадир.

маслик, дарсларни ижодкорлик билан уюштирмаслик. Мана шундай ҳолатлар оқибатида, талабалар дарснинг пассив, нофаол иштирокчисига айланиб қолмоқда. Бундан шундай хулоса келиб чиқадики, демак, ўқитувчилар ёшларни тўлиқ дарс жараёнига жалб қила олмаптилар. Улар ўртасида устоз-шогирд тизими путур етаяпти. Дарсни тўғри ташкил қила олмастик оқибатида илгор педагогик технология имкониятларидан фойдалана олишмаяпти. Демак, мавзуларни ёритишда дарсликлардаги, маъруза матнлардаги маълумотлар билан чекланиб қолишмоқда [5:99].

Юқорида айтилганлардан хулоса қилиш мумкинки, интерфаол таълим жараёнида бўлажак физика ўқитувчиси компетенцияси анъанавий таълимга нисбатан самаралироқ шаклланади ва ривожланади. Ўқитувчи дарсга тайёргарлик кўришда фақат маълум бир мавзуга оид билим бераман, деб эмас, балки бу жараён бўлажак физика ўқитувчисига қандай компетенцияларни шакллантиради? Мен талабамни келажақда қандай кўрмоқчиман? Қандай талаба менинг назаримда ҳозирги замон интеллектуал талабасига лойиқ? Талабани билимли бўлиши учун дарсимда нимани ўргатишим лозим каби бир нечта масалаларни тўғри ҳал эта олса, бу педагог компетентли педагогдир.

Электрон ахборот таълим ресурслари компьютер технологиясига асосланган ўқув услубини қўллашга, мустақил таълим олишга ҳамда фанга оид ўқув материаллар, илмий маълумотларнинг ҳар томонлама самарадор ўзлаштирилишига мўлжалланган манбадир.

Муаллифлар электрон ахборот таълим ресурсларини яратишда қуйидагиларга эътибор қаратиши лозим:

- ўқув материални мавзу моҳиятига мос равишда алоҳида модуллarga ажратиш, бунда уларнинг кетма-кетлиги фанни тўлиқ ўзлаштириш имкониятини яратиши зарур;
- ҳар бир модул бошқа модулл билан гипербоғланиш оркали кўрсаткичларга эга бўлиши лозим;
- фаннинг барча модуллари фойдаланувчи томонидан бошқарилиш имкониятига эга бўлиши керак. Жумладан, профессионал таълимда ўқувчи ўзини-ўзи текшириш, мустақил ишлаш, масалаларнинг мураккаблигини ошириш ёки камайтириш каби имкониятларга, ўқитувчи эса текшириш, топшириқларнинг мураккаблик даражасини